

آشنایی با عملیات والفجر مقدماتی

به همین منظور و نیز از آن جایی که فرماندهان **جنگ** ناگزیر بودند در مقابل تجهیزات برتر عراق، زمین سخت را گزینش کرده و درگیری در وضعیت دشوار را به دشمن تحمل کنند، منطقه رملی غرب ارتفاعات میشداغ - حدفاصل فکه تا چزابه - برای انجام عملیات سرنوشت‌ساز والفجر انتخاب گردید.

اهداف عملیات

اولین هدف تصرف پل غزیه بود و چنانچه این مرحله از عملیات با موفقیت انجام می شد، تصرف شهر العماره به عنوان دومین هدف در دستور کار قرار می گرفت.

موقعیت منطقه

منطقه عملیاتی از شمال به میشداغ و برقازه از جنوب به هورالهیوزه از شرق به چزابه و شهر بستان و از غرب به شهر العماره **عراق** و رودخانه دجله منتهی می شد.

در منطقه مزبور رودخانه های متعددی وجود دارد، از جمله: رودخانه دویرج که از کوه های شمالی منطقه سرچشمه گرفته و به هورالسناف می ریزد و رودخانه میمه که سرچشمه آن ارتفاعات ایلام است و به طرف هور بن عمران (جنوب هورالسناف) منتهی می شود.

استعداد دشمن

مسئولیت پدافند از منطقه عملیاتی (از چیلات تا هورالعظیم) به عهده سپاه چهارم عراق بود. لشکرهای سازمانی این سپاه نیز عبارت بودند از:

الف - لشکر 14 پیاده ؛ شامل:

- تیپ 421 پیاده
- تیپ 422 پیاده
- تیپ 18 پیاده کوهستانی
- تیپ گردان تانک سیف سعد

منطقه گسترش لشکر 14 از شیب تا پاسگاه دوبرج و مقر فرماندهی آن نیز در غرب تقاطع جاده جزابه - غزیه با جاده صفریه بود.

ب - لشکر 1 مکانیزه؛ شامل:

- تیپ 108 پیاده
- تیپ 501 پیاده
- تیپ 1 مکانیزه
- تیپ های 92، 93 و 94 پیاده، 34 زرهی و 27 مکانیزه (به عنوان احتیاط) منطقه گسترش این لشکر از پاسگاه دوبرج تا پاسگاه پیچ انگیزه و مقر فرماندهی آن نیز در جنوب منطقه بزرگان بود.

ج - لشکر 10 زرهی؛ شامل:

- تیپ 17 زرهی
 - تیپ 42 زرهی
 - تیپ 34 زرهی
 - تیپ 24 مکانیزه
 - تیپ 412 پیاده
- منطقه گسترش این لشکر از پیچ انگیزه (شیار به جلیه) تا جنوب غربی دهلران (چیلات) بود.

د - نیروهای احتیاط؛ شامل:

- لشکر 3 زرهی، در منطقه شرق هورالسناف جنوبی
- تیپ 30 زرهی از لشکر 6 زرهی، در منطقه جنوب زبیدات
- تیپ 16 زرهی از لشکر 6 زرهی، در منطقه العماره
- تیپ 25 مکانیزه از لشکر 6 زرهی، در منطقه شرق هورالسناف
- تیپ 37 زرهی از لشکر 12 زرهی، در منطقه بزرگان
- تیپ 101 پیاده گارد مرزی، در منطقه العماره
- تیپ 10 زرهی وابسته به ستاد کل، احتمالاً در شمال العماره
- تیپ های 48 پیاده و 49 زرهی از لشکر 11، در منطقه العماره
- تیپ 51 زرهی مختلط، در منطقه فکه
- گارد ریاست جمهوری، در منطقه بزرگان
- تیپ 704 پیاده در منطقه صفریه تا رشیده

قوای خودی

بعد از عملیات محرم، سپاه پاسداران در صدد گسترش سازمان رزم خودی برآمد. بر همین اساس لشکر فتح به سپاه 3 صاحب الزمان (عج) تبدیل شد و سازمان تمامی تیپ های تابع آن به جز تیپ 44 قمر بنی هاشم علیه السلام نیز به لشکر تغییر یافت.

لشکر ظفر نیز سپاه 11 قدر را تشکیل داد و در نتیجه دو تیپ 27 و 31 آن به لشکر تبدیل شدند و سه تیپ جواد الائمه علیه السلام، امام رضا علیه السلام و امام صادق علیه السلام نیز لشکر نصر 5 را به وجود آوردند. هم چنین، یک تیپ مستقل به نام تیپ 10 سید الشهداء علیه السلام تشکیل شده و تحت امر این سپاه در آمد.

لشکر فجر هم با تیپ های المهدی (عج)، امام سجاد علیه السلام و ثارالله به سپاه هفتم حدید تبدیل شد. در این میان لشکر فجر با همان سازمان لشکر باقی ماند تیپ ثارالله نیز که به لشکر تبدیل شده بود، به اتفاق لشکر قدس (شامل: لشکر 7 ولی عصر و تیپ 15 امام حسن) و لشکر 8 نجف تحت امر سپاه هفتم قرار گرفتند.

به این ترتیب با گسترش سازمان رزم سپاه پاسداران و ایجاد سه سپاه عملیاتی، قرارگاه مرکزی خاتم الانبیاء صلی الله علیه و آله وسلم جهت انجام این عملیات استعداد زیر را در نظر گرفت:

قرارگاه کربلا هدایت نیروهای زیر را به عهده داشت:

- سپاه 3 صاحب الزمان (عج)
- لشکر 14 امام حسین علیه السلام با استعداد 8 گردان
- لشکر 25 کربلا به استعداد 11 گردان
- لشکر 17 علی بن ابی طالب علیه السلام با استعداد 14 گردان
- تیپ مستقل 44 قمرینی هاشم علیه السلام با استعداد 5 گردان
- سپاه 7 حدید

قرارگاه قدس هدایت نیروهای زیر را عهده داشت:

- لشکر 7 ولی عصر (عج) با استعداد 12 گردان
- تیپ 15 امام حسین علیه السلام با استعداد 10 گردان
- لشکر 8 نجف اشرف با استعداد 14 گردان
- لشکر 41 ثارالله علیه السلام با استعداد 11 گردان
- لشکر 19 فجر با استعداد 24 گردان

قرارگاه نجف هدایت نیروهای زیر را به عهده داشت:

- سپاه 11 قدر
- لشکر 27 محمد رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم با استعداد 24 گردان
- لشکر 31 عاشورا با استعداد 13 گردان
- تیپ مستقل 10 سیدالشهدا علیه السلام با استعداد 7 گردان

ضمناً، از ارتش نیز یگان های زیر تحت امر فرماندهی این عملیات بودند:

- لشکر 16 زرهی با استعداد 6 گردان تانک و 6 گردان مکانیزه
- تیپ 84 خردم آباد با استعداد 4 گردان پیاده و 1 گردان تانک

هم چنین استعداد توپخانه شرکت کننده در این عملیات عبارت بودند از:

- ارتش : 16 گردان
- سپاه: 7 گردان

طرح عملیات

در طراحی عملیات مقرر شد قوای دو قرارگاه کربلا و نجف به طرف العماره تک نمایند. در مرحله اول، قوای قرارگاه نجف در محور طاووسیه تا رشیده، حد فاصل خط تا کانال های آخر را تصرف کرده و در مرحله دوم و در ادامه تک، جناح راست تا حاشیه جنوبی دویرج (پشت جاده آسفالت فکه و در غرب بزرگراه و سرپل حلفائیه) را تصرف نمایند.

نیروهای قرارگاه کربلا نیز می بایست با استفاده از معابر وصولی جای پای تصرف شده توسط قرارگاه نجف را تا چزابه ادامه داده و در پشت کانال پدافند نمایند. در مرحله دوم منطقه شرق غزیه و شمال هورالهیوزه پاکسازی شده و سرپل غزیه تامین گردد. هم چنین با احداث خاکریز، جناح قوای کربلا می بایست تامین شود تا چنانچه ماموریت قوای نجف در رسیدن به جاده با مشکل مواجه شد، جناح قوای کربلا از تعرض و آسیب دشمن مصون بماند.

در صورتی که اهداف مراحل اول و دوم عملیات تحقق می یافت، چنین پیش بینی شده بود که با بازسازی یگان ها و ایجاد شرایط مناسب و نیز با توجه به وضعیت دشمن، عملیات در مرحله سوم به سمت العماره ادامه یابد. هم چنین مقرر شد در منطقه چیلات و طیب تک فریب انجام شود. لشکر 14 امام حسین علیه السلام نیز ماموریت داشت تا در منطقه فاو عملیات فریب انجام دهد.

شرح عملیات

در ساعت 21:30 روز 1361/11/17 پس از اعلام رمز مبارک یاالله، یاالله، یاالله عملیات از پنج محور شمال و جنوب رشیده، صفریه و ارتفاعات چرمر و خاک آغاز شد و نیروها در تاریکی مطلق شب به منظور پاکسازی میادین مین و شکستن خطوط دفاعی دشمن و رخنه در این خطوط پیشروی کردند.

وسعت و عمق موانع و استحکامات دشمن و وجود کانال های متعدد که دشمن برای ایجاد آن ها تلاش بسیاری متحمل شده بود، سرعت لازم را از نیروها گرفت. در نتیجه، اگر چه خط اول دشمن شکسته شده بود، لیکن به دلیل عدم پاکسازی منطقه - در حالی که تاریکی شب رو به پایان بود - طبیعی به نظر می رسید که امکان استقرار کامل وجود نداشته باشد.

در واقع تاریکی مطلق شب، عدم الحاق نیروها و پاکسازی منطقه، عمق و وسعت زیاد میادین مین، هوشیاری و اطلاع قبلی دشمن نسبت به وقوع عملیات، عوامل بازدارنده ای بودند که به عدم تامین کامل اهداف مرحله اول عملیات منجر شدند.

به رغم وضعیت موجود به خاطر موقعیت خاصی که به تبع آغاز عملیات در میان مردم ایجاد شده بود و از طرفی به دلیل امیدواری مسئولین و نیز تبلیغات سوء دشمن و ... مرحله دوم عملیات در ساعت 21 روز 1361/11/20 به منظور انهدام نیرو و تجهیزات دشمن آغاز گردید. اما این بار نیز عدم هماهنگی در نیروهای عمل کننده و هم چنین هوشیاری دشمن و احاطه او بر راه کارهای خودی، مانع از پیشرفت رزمندگان گردید.

بررسی عملیات

از ابتدای پیشروی نیروهای خودی از نقطه رهایی تا رسیدن به خط دوم دشمن بیش از 16 نوع مانع از سوی دشمن تعبیه و ایجاد شده بود و یا به صورت عارضه طبیعی منطقه وجود داشت. دشمن با این اقدامات در واقع آن چه را به صورت تجربه از عملیات های گذشته به دست آورده بود، تقریباً به صورت کامل در منطقه عملیاتی والفجر مقدماتی اجرا کرد.

ارتش عراق سعی داشت با موانع یاد شده تا حد امکان در پیشروی نیروهای ایرانی تاخیر بیاندازد. از این رو، موانع مزبور به منزله زنگ خطر و عامل هشدار دهنده محسوب می شد. و از طرفی به طور طبیعی توان نیروها را جهت تامین اهداف در شب می گرفت، علاوه بر این، گرفتن جناح و به کارگیری نیروی احتیاط دو موضوع قابل توجه بود که در تاکتیک های دشمن در عملیات والفجر مقدماتی مشاهده گردید.

موضوع دیگر این که در گذشته نیروهای هجومی و اصلی دشمن در خطوط حضور داشتند و به طور طبیعی در معرض آسیب پذیری نیروهای مهاجم بودند؛ لیکن در این عملیات نظر به این که دشمن شکستن خط را برای خود مفروض می دانست، نیروهای هجومی اش را در احتیاط قرار داد و با گذاردن نیروهای پدافندی در خط و عمق بخشیدن به میادین مین و ایجاد موانع دیگر عملاً سعی بر این داشت که پس از گرفتن توان نیروهای مهاجم با وارد کردن نیروهای اصلی خود مناطق تصرف شده را باز پس گیرد.

نتایج عملیات

با این عملیات طراحان نظامی خودی دریافتند که عملیات های بعدی باید در مناطق عاری از نقاط قوت دشمن (موانع، آتش توپخانه و ...) انجام شود.

از سوی دیگر، مناطق انتخابی باید به گونه ای باشند که ضعف های خودی در آن کم تر بوده و جنگ متکی به نیروهای انسانی در آن مناطق عملی باشد. مضافاً به این که فرماندهان سپاه

پاسداران به این نتیجه رسیدند که باید ضمن پرهیز از انتخاب مناطق با عمق زیاد، این انتخاب متناسب با قوای خودی باشد.

ضمناً در این عملیات علاوه بر انهدام قابل توجه تیپ های 905 و 704 و یک گردان از نیروهای سودانی، تعداد 113 تن از نیروهای دشمن اسیر شدند.